

УДК 78.071.2/.4

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/67-2-22>**Лі ЧЖИЧАО,***orcid.org/0009-0008-3145-5004*аспірант кафедри історії музики та етнографії
Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової
(Одеса, Україна) *zhichao.l@yahoo.com***СУПЕРАДИТИВНИЙ АСПЕКТ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПЛАСІДО ДОМІНГО**

У статті розглянуті прояви творчої синергії оперного співака-актора (і диригента) – всесвітньо відомого тенора і баритона Пласідо Домінго.

Оперний співак Домінго репрезентує італійський вердієвсько-веристський різновид стилю *bel canto*. Заразом він з молодості співає в іспанському лірико-драматичному жанрі сарсуели, що синтезує в собі розмовні діалоги, танець, пісню, а також оперу. Тобто саме жанровий простір опери і сарсуели дозволяє реалізовувати Домінго його суперадитивні устремління.

Встановлено, що суперадитивність співака-актора Домінго певною мірою обумовлена специфікою роботи в оперному театрі, що передбачає постійну налаштованість вокаліста на взаємодію з іншими виконавцями та залом. Найбільш значущою в кар'єрі Домінго стає праця в Ла Скала – театрі, який виховав не одно покоління співаків *bel canto*. На цю сцену Домінго-вокаліст вперше вийшов в 28 років в 1969 році, і продовжує виступати на ній до цього дня – в ролях Рудольфа, Дона Хосе, де Гріє, Калафа, Лориса, Самсона, Парсифаля, Зигмунда та багатьох інших.

Міцний вибух творчої синергії, спрямований на розширення аудиторії, що слухає оперу, та на зближення академічного та естрадного мистецтва, був створений в 1900–2003 роки концертами «Трьох тенорів», коли до Пласідо Домінго приєдналися Лучано Паваротті та Хосе Каррерас.

Синергійною опорою Домінго як виконавця є постійне поширення репертуару. Виданий Sony Classical в 2014 року альбом під назвою «Безмежне кохання» складається з 12 пісень, написаних Домінго на тексти Кароля Войтили, перекладені на італійську, іспанську та англійську мови.

Мета дослідження – на прикладі творчої діяльності Пласідо Домінго розкрити суперадитивні потенціал і можливості сучасного оперного співака.

В свою чергу у статті піднімаються проблеми виконавського стилю та виконавської стратегії, у зв'язку з чим приводяться положення Ю. Ніколаєвської та О. Сидоренко.

Ключові слова: *bel canto*, суперадитивність, творча синергія, виконавська діяльність, виконавський стиль.

Li ZHICHAO,*orcid.org/0009-0008-3145-5004*Postgraduate at the Department of History of Music and Ethnography
Odessa National A.V. Nezhdanova Academy of Music
(Odesa, Ukraine) *zhichao.l@yahoo.com***SUPERADITIVE ASPECT OF EXECUTIVE ACTIVITIES OF PLACIDO DOMINGO**

The article examines the manifestations of the creative synergy of the opera singer-actor (and conductor), the world-famous tenor and baritone Plácido Domingo.

The opera singer Domingo represents the Italian Verdi-Verista variety of *bel canto* style. Since his youth, he has been singing in the Spanish lyrical-dramatic genre of zarzuela, which synthesizes conversational dialogues, dance, song, and opera. That is, it is the genre space of opera and zarzuela that allows Domingo to realize his superaditive aspirations.

It was established that the superaditivity of the singer-actor Domingo is to some extent due to the specifics of work in the opera house, which requires the vocalist to be constantly attuned to interaction with other performers and the audience. The most significant for Domingo's career is his work at La Scala, a theater that has trained more than one generation of *bel canto* singers. The vocalist Domingo appeared on this stage for the first time at the age of 28 in 1969, and continues to perform on it to this day – in the roles of Rudolph, Don Jose, de Grief, Calaf, Loris, Samson, Parsifal, Sigmund and many others.

A strong explosion of creative synergy, aimed at expanding the audience listening to opera and at the convergence of academic and pop art, was created in the years 1900 – 2003 with the Three Tenors concerts, when Plácido Domingo was joined by Luciano Pavarotti and José Carreras.

The synergistic support of Domingo as a performer is the constant expansion of the repertoire. Released by Sony Classical in 2014, the album titled “Endless Love” consists of 12 songs written by Domingo to lyrics by Karol Wojtyła, translated into Italian, Spanish and English.

The purpose of the study is to reveal the superaditive potential and possibilities of a modern opera singer using the example of Placido Domingo's creative activity.

In turn, the article raises the problems of performance style and performance strategy, in connection with which the positions of Yu. Nikolaevska and O. Sydorenko are cited.

Key words: *bel canto, superaditivity, creative synergy, performing activity, performing style.*

Якщо я відпочиваю, я іржавію.

П. Домінго

Постановка проблеми та аналіз джерельної бази. Суперадитивний, або синергійний ефект дуже важливий для оперного співака, який постійно взаємодіє з іншими музикантами (концертмейстером, іншими вокалістами, хором, оркестром) і з публікою. Тим не менш, ця проблема залишається сьогодні в музикознавстві маловивченою. До того ж зовсім мало є в належності або взагалі відсутні україномовні дослідження, присвячені артистам-вокалістам, навіть відомим.

Більшість інформації фактологічного характеру про життя та творчі досягнення Пласідо Домінго знаходимо в англійськомовних джерелах – на його офіційному особистому сайті, що постійно оновлюється, і в автобіографії 1983 року «Мої перші сорок років» (My First Forty Years). Існують поодинокі дослідження, не присвячені спеціально Домінго, але в яких розглядаються деякі окремі, досить вузькі питання. Наприклад, в роботі Ляна Цзітао проаналізовані особливості виконавської інтерпретації Домінго тенорових партій Шеньє та Лориса з опер У. Джорджано (Лян Цзітао, 2019). В дисертації Джона Вайта вивчається питання процесу переходу вокалістів з баритонів до тенорову, між іншими – тому, як це відбувалося у молодого Домінго, який на початку своєї кар'єри декілька років співав в теситурі баритону (White, 2018).

Категорію творчої синергії зустрічаємо в статтях І. Єргієва, Ю. Раденко і Б. Раденко, Т. Молчанової.

Відомий в Україні та за кордоном «модерн»-баяніст Іван Дмитрович Єргієв цікавиться природою психоенергетичного інструмента виконавця, що полягає, за думкою дослідника, у синергії різних видів мистецтва та сфер культури (Єргієв, 2016). Єдиний психоемоційний простір та паритетну взаємодію, виникаючі у спільному музикуванні соліста-вокаліста або соліста-інструменталіста з концертмейстером, розглядає Т. Молчанова (Молчанова, 2021). Ю. Раденко і Б. Раденко вивчають синергійний ефект музичної інтонації, стверджуючи, що «оперні канони наближаються» сьогодні до «яскравих видовищ», що призводить до зміни типу інтонації: окрім тра-

диційних вокальних формується лексикон досить формалізованих «інтонацій-емодзі» (Раденко Ю., Раденко Б., 2018).

Мета статті – на прикладі творчої діяльності Пласідо Домінго розкрити суперадитивні потенціал і можливості сучасного оперного співака.

Вклад основного матеріалу. Оперний співак світового рівня, Пласідо Домінго (нар. в 1941 р. в Мадриді) виконав більш ніж 150 ролей, продиригував більш ніж 600 виставами. Як вокаліст успішно поєднує участь у оперних спектаклях з концертною діяльністю.

Один з останніх виступів Домінго відбувся 6 серпня 2023 на гала-концерті в Арени ді Верона, яку співак щороку прикрашає вже понад півстоліття. На святковому вечорі до Домінго приєдналися Джулія Маццола, Джессіка Пратт, Дарія Рибак, Анджело Вільярі, Мікеле Пертусі та лауреати конкурсу Operaalia Маріанджела Сіцілія та Амартувшин Енхбат. Франческо Іван Чампа диригував Orchestra della Fondazione Arena di Verona. Програма складалася з арій та дуетів Дж. Верді, У. Джорджано, Ф. Чілеа, Р. Леонкавалло, В. Белліні, Г. Доніцетті, Дж. Пуччіні, Ф. Легара та ін. (Placido Domingo, 2023).

Пласідо Домінго, як відомо, є представником вокальної школи *bel canto*.

Мистецтво *bel canto* за час свого існування видозмінилося, а визначення самого слова набуло розмірів складної дефініції. Чжоу Ї зазначає, що сьогодні під *bel canto* мають на увазі, передусім, оперний стиль та техніку співу (Чжоу Ї, 2021: 35).

В нашій роботі *bel canto* постає як *оперний за походженням і переважним застосуванням стиль виконання, який орієнтується на італійське «співуче» звучання.*

Відомо, що класичне *bel canto* найбільш яскраво репрезентовано в творчості Г. Доніцетті («Лучія ді Ляммермур») і В. Белліні («Норма», «Сомнамбула», «Пуритани») та ін.

Поетично, разом з тим точно узагальнює риси класичного *bel canto* С. Бень, підкреслюючи наступні властивості цього стилю:

- 1) «ніжність, повітряність, гнучкість кантилени»;
- 2) ефектність;
- 3) театральність;
- 4) піднесеність почуттів (Бень, 2007).

Найбільш відомими співаками епохи класичного *bel canto* XIX століття вважаються Дж. Паста, М. Малібран, Дж. Б. Рубіні, Дж. Грізі (Бень, 2007).

Вокальний стиль героїв опер Дж. Верді на початку перебуває під впливом стилю Белліні та Доніцетті. Але пізніше він оформлюється в самостійний «вердієвський» різновид, що відповідає наступному етапу розвитку *bel canto*. Для Верді набуває особливого значення можливість втілення в партіях оперних героїв різних «найтонших драматичних відтінків музичної мови» (Бень, 2007), що переконливо доводять виконання Ф. Таманьо (тенор), М. Баттістіні (баритон), Ф. Наваррینی (бас).

Посилення експресії в манері виконання, поєднання розспіваної мелодики з драматичним речитативом, залучання наскрізного симфонічного розвитку та аріозної манери висловлювання створили наприкінці XIX – початку XX століття композитори-веристи, передусім, Р. Леонкавалло, П. Масканьї, У. Джордано, Дж. Пуччіні.

Далі, протягом XX століття саме вердієвсько-веристський стиль (напрямок) *bel canto* стає домінуючим у світовому академічному вокальному мистецтві. Його представниками є Е. Карузо, Р. Тебальді, Т. Руффо, М. дель Монако, Т. Гоббі, Л. Паваротті, а також Пласідо Домінго.

Наведемо тільки один приклад, котрий підтверджує цю приналежність. У своїй виконавській інтерпретації образу Шеньє з опери Джордано «Андре Шеньє») співак посилює героя Джордано як драматичного персонажа. Також дуже емоційним і «рухливим» (всі темпи трактуються артистом трохи швидше від прийнятих) постає у виконанні Домінго Лорис з опери «Федора» (Лян Цзітао, 2019).

Аналізуючи партії і акторську гру Домінго, Лян Цзітао підкреслює наступні властивості інтерпретацій співака образів Шеньє та Лориса: «ритмізована подача вербального тексту», «акцентування важливих слів, їхнє темброве забарвлення», «чітка артикуляція та вибудовування сценічної драматургії», а, в цілому, – акцент на створенні «драматургічної єдності образу» (Лян Цзітао, 2019: 13–14).

Також Домінго використовує «прийом ритмічної свободи», що Лян Цзітао описує як зміну рівного ритму на пунктирний, особливо коли дрібні ноти розташовані перед довгою високою (Лян Цзітао, 2019: 15). Автор також зіставляє виконання Домінго тенорових партій Джордано з виконаннями багатьох інших співаків, серед яких – ще два всесвітньо відомих тенора – Хосе Каррерас і Лучано Паваротті. Автор зауважує, що Шеньє Каррераса і Паваротті в порівнянні з виконаннями Домінго можна назвати більш ліричними.

Місцем максимальної реалізації творчого синергійного потенціала для оперного співака є *оперний театр*. Для Домінго цим театром є, передусім, *Ла Скала*.

Відомо, що *Ла Скала* був відкритий в 1778 році оперою Сальєрі «Визнана Європа». Дж. Россіні, Г. Доніцетті, В. Белліні, Дж. Верді, Дж. Пуччіні та багато інших композиторів створювали свої опери спеціально для цього театру; виступали тут більшість найкращих співаків і диригентів світу.

Зокрема, в *Ла Скала* працювали такі диригенти, як Ф. Фаччо (1871–1879), А. Тосканіні (1898–1908; 1921–1929), К. М. Джуліні (1953–1956), К. Аббадо (1968–1986), Р. Муті (1986–2005), Д. Баренбойм (*Maestro scaligero* у 2007–2011), Р. Шайї (2015–2022).

На сцені *Ла Скала* співали представники та представниці різних національностей та культур, але, в основному, західноєвропейці: М. Баттістіні, К. Бергонці, Дж. Гайяре, Ф. Галлі, Дж. Грассіні, Т. Гоббі, Джулія і Джудітта Грізі, Н. Гяуров, Б. Джильї, А. Дідур, М. Кабальє, М. Каллас, П. Капучілі, Е. Карузо, Ф. Касотто, А. Каталані, С. Крушельницька, М. Ф. Малібран-Гарсія, М. дель Монако, В. Морель, Б. Нільссон, Р. Панерайї, А. Патті, А. Пертіле, Л. Прайс, Дж. Раймонді, Дж. Б. Рубіні, Т. Руффо, Дж. Сазерленд, Дж. Семіонатто, Т. Скіпа, Р. Скотто, Л. Собінов, Дж. Стреппоні, Ф. Таманьо, Л. Тетраціні, М. Френі, Б. Хрістов, Ф. Шаляпін, Е. Шварцкопф та багато ін.

Пласідо Домінго вперше виступив у *Ла Скала* у віці двадцяти восьми років у опері Верді «Ернані» 7 грудня 1969 року – на прем'єрі сезону 1969–1970 років. Кількість спектаклів, в яких приймав участь Домінго як вокаліст в цьому театрі, важко порахувати. Але відомо, наприклад, що тільки у 2018 році Домінго мав 135 виступів в різних операх і ролях (Placido Domingo, 2023).

На особистому сайті *Маестро* приводиться список всіх ролей, виконаних Домінго на сцені *Ла Скала* за цілу його кар'єру, між іншим – Рудольфа з «Богемі», Дона Хосе з «Кармен», де Гріє з «Манон Леско», Калафа з «Турандот», Лориса з «Федори», Самсона, Парсифаля, Зигмунда та ін. (Placido Domingo., 2023).

Оперні артисти *Ла Скала* дбають про утримання єдиного еталонного (італійського) звучання академічного вокалу. Особлива увага приділяється якості співацького тону, правильному звуковибудовуванню, передусім, верхнім звукам, в яких проявляється краса та сила звучання. Техніка голосу, звуковедення, краса тембру, тривалість дихання складають засади італійської вокальної педагогіки. Акцент робиться скоріш

не на тим, що буде співати актор, а як він це буде робити. Так відбувається тому, що ролі та партії опер основного репертуару апіорі вважаються вивченими і цілком зрозумілі з точки зору драматургії. Сюжет відомий, партитуру всі знають напам'ять. Отже найбільш вагомим постає саме стиль виконання. Фраза і слово у італійських співаків народжуються нібито самі, коли звук є добре оформленим, легким, округленим.

Обов'язковою вимогою до «італійського голосу», пов'язаною із загальною *суперадитивністю оперного виконавця, постійно налаштованого на взаємодію з іншими виконавцями та залом*, є пристосованість до умов театру, тобто він повинен бути міцним, прорізати звучання оркестру, бути дзвінким протягом всього діапазону. Ця міцність досягається володінням грудного та головного резонування. Зрозуміло, що голос Домінго відповідає всім вищеозначеним вимогам.

Творча синергія яскраво проявила себе у *виступах групи за участю Пласідо Домінго, Хосе Каррераса та Лучано Паваротті, що отримала загальновідому назву «Три тенори»* та проіснувала з 1990 до 2003 роки.

«Три тенори» виконували відомі оперні арії, народні (іспанські, італійські) та естрадні пісні. Ця група збирала велику аудиторію на різних сценічних майданчиках та стадіонах, та здійснила світове турне, що охопило чотири континенти.

В цілому, на прикладі творчої діяльності тріо трьох тенорів можна спостерігати, як стираються границі академічного та естрадного мистецтва, як змінюється ставлення до академічної музики, яка стає більш доступною для широкої аудиторії.

Чжоу Ї стверджує, що сучасний співак має зробити вибір щодо стратегії взаємодії з публікою (Чжоу Ї, 2021). В свою чергу, Ю. Ніколаєвська трактує виконавську стратегію як здійснюваний виконавцем вибір щодо «організації акустичної (звукової) форми музичного твору», що може бути, наприклад, «актуалізуючою», «охоронною», «моделюючою», «конотативною» (Ніколаєвська, 2017: 185–186).

За думкою О. Сидоренко, існують стабільні і мобільні параметри виконавського стилю. До стабільних належать психофізичні дані виконавця, вокальна школа, до якої він належить, індивідуально-особистісні художньо-естетичні настанови, «виконавський тип (раціональний, емоційний, інтелектуальний, віртуозний), що виявляється через «генеральну інтонацію» і принципи формотворення» (Сидоренко, 2018: 75–76).

Мобільними параметрами виконавського стилю можна визнати «здатність до коригування надзавдання», комунікативний тип, «креативне усвідомлення «звукового образу інструменту» в його впливі на акустичний аспект виконавської техніки», нарешті, здатність до суперадитивності (Сидоренко, 2018: 76).

Як утриматися в рамках академічності оперному співаку, який виходить на естрадну сцену? На це питання відповідають самі артисти, наприклад, Каррерас, або Домінго, – з одного боку, вибором відповідного репертуару, який залишається класичним в широкому сенсі цього слова, з іншого – збереженням манери та стилю співу, тобто, в цілому – дотриманням засад *bel canto*.

Творча синергія Пласідо Домінго проявляє себе в його *незгасаючому протягом життя інтересі до сарсуели, маргінальною за суттю* – поєднуючою в собі елементи танцю, народних пісень, розмовних діалогів та опери. У 2017 році співак зіграв головну роль у гала-концерті «Антології Сарсуели», де прозвучала добірка найвідоміших мелодій в цьому жанрі.

«Для мене це задоволення, і я дуже пишаюся тим, що представляю Іспанію та несу її ім'я всюди, де б я був. Слідуючи стопами моїх батьків, я провів Сарсуелу в усі куточки світу, і без винятку публіка, яка слухає нашу музику, назавжди зворушена нашою радістю та пристрасстю. Я продовжуватиму показувати та поширювати це, наш скарб, доки мені дозволить Бог», – сказав Домінго кілька років тому (Placido Domingo, 2023).

Також Пласідо Домінго постійно розширює свій репертуар завдяки *засвоєнню (різними способами) незнайомого йому раніше матеріалу*, що теж безсумнівно посилює суперадитивний ефект його творчості. Наведемо тільки один з багатьох прикладів.

В 2014 році Sony Classical видає маловідомий широкий аудиторії альбом Домінго під назвою «Безмежне кохання», в якому виконано 12 пісень, написаних співаком на тексти Кароля Войтили, перекладені на італійській, іспанській та англійській мови. Підготовка цього видання зайняла чотири роки. Домінго вибрав вірші Іоанна Павла II, присвячені найбільш універсальним проблемам людства, пов'язаним з концептами свободи, війни, сім'ї та ін. Пояснюючи свій вибір, Маєстро зауважив: «У його (Кароля Войтили – Л. Ч.) поезії є така велика глибина. Ми дійсно повинні шукати його послання любові. Запитати себе, що таке любов» (Reichert, 2016).

У записі альбому також брали участь інші великі артисти: Джош Гробан, Андреа Бочеллі, Кетрін Дженкінс, Ванесса Вільямс і Пласідо Домініор (син Домінго).

Напередодні видання альбому Домінго записав пісні з нього в Польщі, у день канонізації Івана Павла II на Познанському Міжнародному ярмарку. В залі були присутні близько 7 тис. людей (Zarodniak, 2014).

Висновки. Сучасні умови розширених комунікативних можливостей створюють для виконавців, і співаків у тому числі, додатковий безпрецедентний до цього простір для творчої синергії. Але суперадитивність музикантів інспірована й самим розвитком музично-історичного процесу.

Як співак Домінго репрезентує італійський вердієвсько-веристський різновид стилю *bel canto*. Заразом він з молодості співає в іспанському лірико-драматичному жанрі сарсуели, що синтезує в собі розмовні діалоги, танець, пісню, а

також оперу. Тобто саме жанровий простір опери і сарсуели дозволяє реалізовувати Домінго його суперадитивні устремління.

Суперадитивність співака-актора Домінго певною мірою обумовлена специфікою роботи в оперному театрі, що передбачає постійну налаштованість вокаліста на взаємодію з іншими виконавцями та залом. Найбільш значущою в кар'єрі Домінго стає праця в Ла Скала – театрі, який виховав не одно покоління співаків *bel canto*. На цю сцену Домінго-вокаліст вперше вийшов в 28 років, і продовжує виступати на ній до цього дня.

Міцний вибух творчої синергії, спрямований на розширення аудиторії, що слухає оперу, та на зближення академічного та естрадного мистецтва, був створений в 1900–2003 роки концертами «Трьох тенорів», коли до Пласідо Домінго приєдналися Лучано Паваротті та Хосе Каррерас.

Синергійною опорою Домінго як виконавця є здійснюване їм постійне поширення репертуару.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бенъ С. *Bel canto* в еволюції оперного вокального мистецтва: розвиток тези та антитеза. *Музикознавчі студії Інституту мистецтв Волинського державного університету ім. Лесі Українки та Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського*; [редкол.: М. А. Давидов (голова) та ін.; уклад. О. І. Коменда]. Луцьк, 2007. Вип. 1. С. 111–123. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/4064/1/ben.pdf>
2. Єргієв І. Артистичний універсум музиканта-інструменталіста кінця ХХ – початку ХХІ століття : дис. ... док. мистецтв: 17.00. 03. К., 2016. 454 с.
3. Іваницька Я. Вікторія Лук'янець: сходження на оперний Олімп (співпраця з Лучано Паваротті, Пласідо Домінго, Хосе Каррерасом). *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. Серія: Музичне мистецтво, 6 (1). С. 89–99.
4. Лян Цзітао. Оперна творчість Умберто Джордано як текст епохи: інтерпретологічний підхід : авторефер. дис. ... канд. мист.: 17.00.03. Харків, 2019. 19 с.
5. Молчанова Т. Ефект синергії у спільному виконавському процесі. *Вісник КНУКіМ*. Серія: Мистецтвознавство. Вип. 44. Музичне мистецтво. 2021. С. 79–85.
6. Ніколаєвська Ю. Аутентична виконавська стратегія та її сучасні трансформації. *Аспекти історичного музикознавства* : зб. наук. ст. Харків, 2017. Вип. 10. С. 180–198.
7. Раденко Ю. Раденко Б. Синергія мовно-музичної інтонації актора та співака як шлях розкриття творчого задуму драматурга. *Молодий вчений*. № 2 (54). Лютий, 2018. С. 155–159.
8. Сидоренко О. Індивідуальний виконавський стиль в системі ансамблевого музикування (на прикладі камерної скрипкової сонати) : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03. Харків, 2018. 215 с.
9. Таран Л. Провідні тенденції світової історіографії в ХХ ст. та проблеми кризи сучасної української історичної науки. *Укр. істор. журн*. 1999. № 1. С. 85–91.
10. Чжоу Ї. Індивідуальний виконавський стиль в умовах глобалізації (на прикладі творчості китайських співаків) : дис. ... канд. мист. : 025 Музичне мистецтво. Х., 2021. 205 с.
11. Чишко В. Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України. К. : МП “БМТ”, 1996. 240 с.
12. Lavin Ch. Three tenors. *Chicago Tribune*. Published: Dec 10, 2000. URL: <https://www.chicagotribune.com/news/st-xpm-2000-12-10-0012100429-story.html>
13. Placido Domingo. Офіційний сайт. URL: <https://www.placidodomingo.com/>
14. Reichert L. Album “Amore Infinito” przemienia poezję św. Jana Pawła II w piękną muzykę. *Edycja Polska*, 22.10.16. URL: <https://pl.aletia.org/2016/10/22/album-amore-infinito-przemienia-poezje-sw-jana-pawla-ii-w-piekna-muzyke/>
15. Sweeting A. A crisp tenor. *The Guardian* (U.K.). 14th August 1998. URL: <https://web.archive.org/web/20051110031931/http://www.tenorissimo.com/domingo/Articles/tg081498.htm>
16. White J. The baritone to tenor transition: diss. University of Southern Mississippi. 2018. 132 p.
17. Zarodniak M. Placido Domingo – Najpierw Poznań, a potem premiera płyty “Amore Infinito”. *Głos Wielkopolski*, 15 kwietnia 2014. URL: <https://gloswielkopolski.pl/placido-domingo-najpierw-poznan-a-potem-premiera-plyty-amore-infinito/ar/3404049>

REFERENCES

1. Ben S. (2007) Bel canto v evoliutsii opernoho vokalnogo mystetstva: rozvytok tezy ta antyteza. [Bel canto in the evolution of operatic vocal art: development of thesis and antithesis] Muzykoznavchi studii Instytutu mystetstv Volynskoho derzhavnoho universytetu im. Lesi Ukrainky ta Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy im. P. I. Chaikovskoho. – Musicological studios of Lesya Ukrainka Volyn National University and Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music. Lutsk. Vol. 1, 111–123 URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/4064/1/ben.pdf> [in Ukrainian].
2. Yergiev I. (2016) Artystychnyi universum muzykanta-instrumentalista kintsia XX – pochatku XXI stolittia. [The artistic universe of the musician-instrumentalist of the late 20th – early 21st centuries] Dis. ... dok. mist. – Diss. ... doct. of arts: 17.00. 03. Kyiv [in Ukrainian].
3. Ivanytska Ya. (2023) Viktoriia Lukianets: skhodzhennia na opernyi Olimp (spivpratsia z Luchano Pavarotti, Placido Domingo, Khose Karrerasom). [Victoria Lukyanets: climbing the opera Olympus (collaboration with Luciano Pavarotti, Placido Domingo, Jose Carreras)] Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. – Bulletin of the Kyiv National University of Culture and Arts. Series: Musical art, 89–99 [in Ukrainian].
4. Liang Jitao (2019). Opera tvorchist Umberto Dzhordano yak tekst epokhy: interpretoloichni pidkhyd. [The opera works of Umberto Giordano as a text of the era: an interpretive approach] Avtofer. dys. ... kand. myst. – Author's reference thesis of diss. ... of art criticism (doctor of philosophy) in specialty 17.00.03 – Musical Art. Kharkiv [in Ukrainian].
5. Molchanova T. (2021) Efekt synerhii u spilnomu vykonavskomu protsesi. [The effect of synergy in the common Sykonavsky process] Visnyk KNUKiM. – Bulletin of KNUKaA. Series: Art science. Vol. 44. Musical art, 79–85 [in Ukrainian].
6. Nikolaevska Yu. (2017) Autentychna vykonavska stratchiia ta yii suchasni transformatsii. [Authentic executive strategy and its modern transformations] Aspekty istorychnoho muzykoznavstva: zb. nauk. st. – Aspects of historical musicology: coll. of science art. Kharkiv. Issue 10, 180–198 [in Ukrainian].
7. Radenko Yu. Radenko B. (2018) Synerhiia movno-muzychnoi intonatsii aktora ta spivaka yak shliakh rozkryttia tvorchoho zadumu dramaturha. [Synergy of the speech and music intonation of an actor and a singer as a way of revealing the playwright's creative idea] Molodyi vchenyi. – A young scientist. №2 (54). 155–159 [in Ukrainian].
8. Sydorenko O. (2018) Indyvidualnyi vykonavskiy styl v systemi ansamblevoho muzykuvannia (na prykladi kamernoi skrypkovoi sonaty). [Individual performance style in the ensemble music-making system (on the example of a chamber violin sonata)] Dys. ... kand. mystetst. – Diss. ... candidate of art criticism (doctor of philosophy) in specialty 17.00.03 – Musical Art.. Kharkiv [in Ukrainian].
9. Taran L. (1999) Providni tendentsii svitovoi istoriohrafii v KhKh st. ta problemy kryzy suchasnoi ukrainskoi istorychnoi nauky. [Leading trends of world historiography in the 20th century. and problems of the crisis of modern Ukrainian historical science] Ukr. istor. Zhurn. – Ukrainian historical magazine. № 1. 85–91 [in Ukrainian].
10. Zhou Yi. (2021) Indyvidualnyi vykonavskiy styl v umovakh hlobalizatsii (na prykladi tvorchosti kytais'kykh spivakiv). [Individual performance style in the conditions of globalization (on the example of the creativity of Chinese singers)] Dys. ... kand. mystetst. – Diss. ... candidate of art criticism (doctor of philosophy) in specialty 17.00.03 – Musical Art.. Kharkiv [in Ukrainian].
11. Chyshko V. (1996) Biohrafichna tradytsiia ta naukova biohrafiiia v istorii i suchasnosti Ukrainy. [Biographical tradition and scientific biography in the history and modernity of Ukraine] Kyiv : MP “BMT” [in Ukrainian].
12. Lavin Cheryl (2000) Three tenors. Chicago Tribune. Published: Dec 10. URL: <https://www.chicagotribune.com/news/ct-xpm-2000-12-10-0012100429-story.html>
13. Placido Domingo. Official website (2023). URL: <https://www.placidodomingo.com/>
14. Reichert L. (2016) Album “Amore Infinito” przemienia poezję św. Jana Pawła II w piękną muzykę. Edycja Polska. URL: <https://pl.aleteia.org/2016/10/22/album-amore-infinito-przemienia-poezje-sw-jana-pawla-ii-w-piekna-muzyke/> [in Poland].
15. Sweeting Adam (1998). A crisp tenor. The Guardian (U.K.). URL: <https://web.archive.org/web/20051110031931/http://www.tenorissimo.com/domingo/Articles/tg081498.htm>
16. White J. (2018) The bariton to tenor transition: diss. University of Southern Mississippi.
17. Zarodniak M. (2014) Placido Domingo – First Poznań, then the premiere of the album “Amore Infinito”. Głos Wielkopolski. URL: <https://gloswielkopolski.pl/placido-domingo-naj-first-poznan-a-potem-premiera-ptyty-amore-infinito/ar/3404049> [in Poland].